

BEDÖMNINGSMALL – PROV KÄLLKRITIK

1a. Vilken effekt hade atombomben enligt **KÄLLA 1**?

[3 poäng]

- Att USA radikalt förändrade sin utrikespolitik ("Nyheten ledde till några dramatiska förändringar i USA:s utrikespolitik") och att USA nu inte längre behövde Sovjetunionens hjälp i kriget mot Japan ("Amerikanerna ville inte längre att Sovjetunionen skulle delta i kriget mot Japan eftersom det nu verkade troligt att de snabbt skulle kunna besegra Japan själva")
- Att USA radikalt förändrade sin utrikespolitik ("Nyheten ledde till några dramatiska förändringar i USA:s utrikespolitik") och att USA nu skulle kunna tvinga Stalin/Sovjetunionen till eftergifter i Östeuropa ("Amerikanska tjänstemän ansåg också att innehavet av bomben skulle göra det möjligt för USA att tvinga Stalin till att göra eftergifter i Östeuropa")
- De två atombomberna som fälldes skulle först och främst sätta press ("imponera") på Sovjetunionen ("De två atombomberna som släpptes över Hiroshima och Nagasaki i början av augusti var kanske främst avsedda för att imponera på Sovjetunionen")
- Att Sovjetunionen blev mer misstänksamma mot USA ("nyheten om bomben gjorde honom både mer misstänksam mot USA och fast besluten att göra Sovjetunionen till en atomvapenmakt så snart som möjligt")
- Att Sovjetunionen skyndade på den egna tillverkningen av atomvapen ("nyheten om bomben gjorde honom både mer misstänksam mot USA och fast besluten att göra Sovjetunionen till en atomvapenmakt så snart som möjligt")

Minst tre av de ovanstående påståendena skall finnas med i svaret för att få full poäng på denna uppgift

1b. Tolka budskapet i **KÄLLA 3**.

[2 poäng]

- USA (President Truman) har en atombomb och vill inte dela med sig kunskapen om detta nya vapen till sina före detta allierade Storbritannien (Atlee) och Sovjetunionen (Stalin). (President Truman håller i bomben som ett litet barn håller i en kär leksak – "MIN leksak!")
- Storbritannien (Atlee) och Sovjetunionen (Stalin) är båda misstänksamma/skeptiska mot USA:s (President Truman) uppförande i denna fråga.
- USA (President Truman) handlar utifrån en styrkeposition då de vill att Storbritannien (Atlee) och Sovjetunionen (Stalin) skall gå med på ett 12 punktsprogram
- Texten under bilden där USA (President Truman) säger "Varför kan vi inte arbeta tillsammans med ömsesidig tillit och i förtroende?" framstår som cyniskt då på den papperslapp som är fäst vid atombomben samtidigt står "Privat". USA (President Truman) vill ha samarbete men bara inom vissa områden och på USA:s egna villkor
- Intressant med denna brittiska karikatyr, tecknad så sent som i oktober 1945, är att den fortfarande verkar betrakta Storbritannien (Atlee) och Sovjetunionen (Stalin) som allierade. Premiärminister Atlee (Storbritannien) och Stalin (Sovjetunionen) står till-sammans riktade mot President Truman (USA)...

Minst två av de ovanstående påståendena skall finnas med i svaret för att få full poäng på denna uppgift

3. Vad är ursprunget, syftet, och det källkritiska värdet av **KÄLLA 2**?

Använd de olika källkritiska kriterierna och tolka **KÄLLA 2**.

[6 poäng]

URSPRUNG: Detta är ett utdrag från Winston Churchills bok "*Andra världskriget - 12. Triumph and Tragedy*". Andra upplagan - publicerad mars 1965. Denna bok publicerades första gången 1954. Winston Churchill var premiärminister i Storbritannien i juli 1945.

SYFTE: Syftet med att skriva och publicera en bok är många. Man kan lyfta fram det faktum att den har *skapats för en viss publik och den är till för att spridas*. Syftet kan också vara *att vinna viss berömmelse* samt kanske *tjäna lite pengar*. Kom ihåg att bokens författare har en hel del personliga åsikter och fördomar som han kan ge uttryck för i sitt verk.

VÄRDE: Då det gäller Churchills personliga minnen från Andra VK så hade han en unik insyn i flera av de avgörande händelserna, bl.a. Potsdamkonferensen. Han kom till denna konferens som Storbritanniens Premiärminister och deltog därför i de tidiga möten där atombomben diskuterades och presenterades för Stalin. Han är med andra ord en *"primärkälla"* med en djup insyn i dessa händelser. Detta är de positiva (värdefulla) bidragen av denna källa.

BEGRÄNSNING: Churchill representerade som politikler det konservativa partiet i Storbritannien och vi måste därför också räkna med att han baserar en del av sitt skrivande på denna åsiktgrund. När det gäller förhållandet till det kommunistiska Sovjetunionen så kan vi med ganska stor säkerhet förutsätta att Churchill har en hel del meningar om detta land och förmodligen negativa åsikter om dess politiska system. Detta ger hans skrivande en viss *"tendens"*. Att hans böcker om Andra VK är skrivna några år efter kriget (en icke samtida källa) har också en viss betydelse (*"tidsperspektivet"*) – minnet kan börja svika efter några år och det finns definitivt en viss risk att författaren (Churchill) läst en hel del andra beskrivningar av kriget, diskuterat händelser med flera andra personer och framförallt låtit sig påverkas av det pågående *"Kalla Kriget"* – med andra ord så finns det förmodligen ett *"beroende"* av andras åsikter/verk. Memoarer som detta till viss del är frågan om är subjektiva. De flesta författare av memoarer försöker ofta ge en bild av sig själva som är mer positiv, som visar att deras handlande är logiskt och väl genomtänkt och de delar av perioden som beskrivs som inte var så positiv för memoarskrivaren behandlas oftast mer styvmoderligt.

VIKTEN AV FRÅGAN: Det är viktigt att notera att partiska och mer påstridiga källor också kan berätta viktiga saker om det förflutna. Det beror på vad vi frågar efter. Om vi vill ha en insyn i flera viktiga händelser där vi vill veta hur Churchill reagerade och vad han tyckte så är detta en mycket värdefull källa. Vill vi däremot skildra ett historiskt skeende så brett som möjligt så är detta bara en källa bland andra som skulle kunna användas. Den kan inte tala om hur de andra viktiga aktörerna reagerade och vad de kände och tyckte. Samtidigt så kan vi ju inte vara helt säkra på att den avslöjar Churchills inre tankar och idéer heller. Han kanske bara skrev ned det som han ansåg att allmänheten skulle få höra...

Svaret på denna uppgift kommer variera mycket mellan olika elever. Det som är viktigt är att samtliga delar – ursprung, syfte, värde och begränsningar diskuteras samt att de olika källkritiska kriterierna använts vid utvärderingarna av källorna... Det är också viktigt att diskutera vikten av denna källas användande. Generella åsikter utan förankring i källan ger inte speciellt höga poäng. Insiktsfulla källkritiska resonemang däremot skall belönas med fler poäng.

3. *"Maktbalansen i världen förändrades när USA fällde atombomber över Japan"*.

Ta ställning till detta påstående med hjälp av de olika källorna ovan samt din egen tillägnade kunskap. Använd dig av de källkritiska kriterierna (*"nycklarna"*)

[9 poäng]

I svaret på denna sista uppgift skall samtliga källor finnas med samt elevernas tillägnade kunskaper! Notera att eleverna skall diskutera påståendet ovan då de svarar på denna uppgift – dvs. förändrades maktbalansen i världen när USA fällde atombomber över Japan enligt dessa källor?

IDENTIFIERA "maktbalansen". Det avsnitt vi håller på med handlar om Kalla Kriget så därför talar vi om maktbalans mellan "Väst" och "Öst", dvs. västmakterna (framförallt USA) och Sovjetunionen.

KÄLLA 1: Läroboksförfattaren David Williamson skriver att atombomben ledde till stora *"förändringar i USA:s utrikespolitik. Amerikanerna ville inte längre att Sovjetunionen skulle delta i kriget mot Japan eftersom det nu verkade troligt att de snabbt skulle kunna besegra Japan själva. Amerikanska tjänstemän ansåg också att innehavet av bomben skulle göra det möjligt för USA att tvinga Stalin till att göra eftergifter i Östeuropa"*. Dessutom så var kanske atombomberna över Japan *"främst avsedda för att imponera på Sovjetunionen"*.

Stalins reaktion på det nya vapnet var enligt Williamson ”nyheten om bomben gjorde honom både mer misstänksam mot USA och fast besluten att göra Sovjetunionen till en atomvapenmakt så snart som möjligt”. **Detta visar att källa 1 anser att maktbalansen hade förändrats** till USA:s fördel samtidigt som Sovjetunionen nu skulle göra allt för att komma ikapp USA.

KÄLLA 2: Denna källa stödjer påståendet till viss del i slutet av sista stycket ”Dessutom behövde vi inte ryssarna”. Atombomben **hade inneburit vissa förändringar i maktbalansen**. Västmakterna var nu enligt Churchill inte beroende av ett samarbete med Sovjetunionen.

KÄLLA 3: Det är en väldigt tydlig bild på de förändrade maktförhållandena efter det att atombomberna använts. USA håller hårt i atombomben som är ”privat”, dvs. endast för USA. Därmed så har de ett vapen som är kraftfullare än någon av de vapen som Stalin kan använda – **maktbalansen har förändrats!** Detta försöker nu USA använda för att få Sovjetunionen (och Storbritannien) att skriva på ett förslag från USA (”de 12 punkterna”)

EGEN KUNSKAP: Förutom de olika källorna ovan så skall eleverna också använda sin egen kunskap om de olika förutsättningarna vid krigsslutet 1945. Vilka indikationer finns på ökade slitningar mellan öst och väst? Vilka frågor skiljer stormakterna åt (speciellt vid de olika konferenserna – i Teheran, Jalta och Potsdam). På vilket sätt påverkades dessa skillnader av fällandet av atombomberna?...

Efter det att eleverna gått igenom de olika källorna så kommer den mycket viktiga diskussionen där de jämför och kontrasterar samtliga källor samt den kunskap som de själva inhämtat. I denna diskussion bör det bl.a. framgå att:

- Två källor konstaterar mycket klart att maktförhållandena har förändrats (Källa 1 och 3) medan Källa 2 endast nämner att man inte längre behövde ryssarna.
- En källa talar om att det var onödigt att fälla dessa atombomber över Japan och att detta framförallt gjordes i syftet att skrämja/imponera/visa sin styrka gentemot Sovjetunionen (Källa 1) – att visa hur maktförhållandet förändrats
- En källa beskriver att huvudsyftet var att använda vapnet mot Japan – för att rädda miljoner liv. Världens maktförhållande har enligt denna källa förändrats nämnvärt – det enda som hänt var att man (USA och Storbritannien) inte längre behövde någon sovjetisk hjälp mot Japan (Källa 2)
- Tidsperspektivet på de olika källorna är intressant; 1945; 1954/1965; 2006 – det är den sist skrivna källan (Källa 1) som tar med att det var onödigt att fälla bomberna över Japan + att det var för att skrämja Sovjetunionen...
- En källa är primär – Churchill deltog i Potsdamkonferensen. De andra två källorna är sekundära.

OSV...

Detta är en uppgift som skall innehålla en utvärdering av samtliga källor + egen kunskap i relation till uppgiften (påståendet). Duktigare elever förväntas diskutera källvärdet hos de olika källorna. Det är viktigt att eleverna klart ser hur resonemanget om nödvändigheten att använda atombomberna mot Japan skildras. Två källor säger mycket klart att detta var onödigt(!) medan en källa säger att det var absolut nödvändigt...